

Gefördert durch

Erasmus+
Schulbildung

CULPEER

CULPEER

Προσεγγίσεις πολιτισμικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης μέσω συνομηλίκων για την επιτυχή ένταξη, σε σχολικό επίπεδο, κοινωνικά μειονεκτούντων νέων και προσφύγων

Erasmus+ KA2 VG-IN-NW-16-24-023076

Συνοπτικές κατευθυντήριες οδηγίες για την ένταξη και υλοποίηση της προσέγγισης CULPEER στα σχολεία

Συγγραφείς: Fania Pallikarakis, Claudio Ingoglia, Maria Antonietta Alaimo, Ulrich Diermann, Tina Trdin, Ralf Classen, Zheni Licheva, Zornitsa Staneva

Συνεργάτες: Rene Alimisi, Daphne Gavrili, Marieta Georgieva, Eli Tsvetanova, Alessandra Kartheuser, Cornelia Hadadi

Κατάσταση: Δημόσιο

Έκδοση: 27.10.2017

Στάδιο: Τελικό

Δήλωση

Το έγγραφο αυτό υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου CULPEER. Οι αναφορές που χρησιμοποιήθηκαν έχουν καταγραφεί.

Πνευματική ιδιοκτησία

© Copyright 2016 - 2018 Η συμπραξη CULPEER

Όλα τα δικαιώματα διατηρούνται.

Το παρόν έγγραφο είναι αδειοδοτημένο για το κοινό με άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Δήλωση

Το έργο αυτό χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η παρούσα ανακοίνωση αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις του συντάκτη και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Περιεχόμενα

Έννοιες και Ορισμοί	4
Εισαγωγή	7
1. Παράγοντες αποκλεισμού και ομάδες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού στις συνεργαζόμενες χώρες του Έργου.....	10
2. Γιατί είναι σημαντική η Ενταξιακή Εκπαίδευση και πώς μπορεί να βοηθήσει η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων	16
3. Πώς να προετοιμάσετε το σχολείο σας ή το κέντρο νεότητας για την ενταξιακή διαδικασία. Τι πρέπει να γνωρίζετε για την Ενταξιακή Εκπαίδευση.	18
4. Οι 5 διδακτικές ενότητες.....	23
4. Συμπεράσματα.....	25

Έννοιες και Ορισμοί

Κοινωνικός Αποκλεισμός

Ο κοινωνικός αποκλεισμός επεκτείνεται πέρα από την έννοια της φτώχειας και συνίσταται στη στέρηση όχι μόνο υλικών αγαθών αλλά και μη υλικών, οδηγώντας σε «κοινωνική, οικονομική και πολιτική περιθωριοποίηση»¹.

Αυτό περιλαμβάνει:

- κακές συνθήκες διαβίωσης (π.χ. στέγαση, διατροφή και ένδυση)
- ανεπαρκείς υπηρεσίες υγείας και δυσκολία πρόσβασης σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
- δυσκολία συμμετοχής στα κοινά, στην κοινωνική ή/και πολιτική ζωή
- εμπόδια στην απόλαυση πολιτιστικών δραστηριοτήτων
- αίσθημα απομόνωσης από την κοινότητα, σε συναισθηματικό και ψυχολογικό επίπεδο

Η **κοινωνική ένταξη** εκφράζει «την διαδικασία μέσα από την οποία το άτομο γίνεται μέρος ενός κοινωνικού συστήματος, αποδεχόμενο τις αξίες που ορίζουν την κυρίαρχη τάξη (...) μέσα από την μεταβίβαση πολιτισμικών μοντέλων και κυρίαρχων μοτίβων συμπεριφοράς που παρέχονται από την οικογένεια, το σχολείο και άλλες βασικές ομάδες»². Ωστόσο, σύμφωνα με τέτοιου τύπου ερμηνείες, η έννοια της κοινωνικής ένταξης σχετίζεται με την αφομοίωση, στην οποία δεν εμπεριέχεται η εκδήλωση της αμοιβαίας ανταλλαγής, και η οποία, σύμφωνα με τους Castle & Miller «μπορεί να διαιωνίσει ένα αίσθημα περιθωριοποίησης και σύγκρουσης»³. Σύμφωνα με τις Κοινές Βασικές Αρχές της Ε.Ε. για τις πολιτικές ένταξης προσφύγων, η ένταξη αποτελεί μία «δυναμική» αμφίδρομη διαδικασία προσαρμογής τόσο των προσφύγων όσο και των κατοίκων των Κρατών Μελών⁴ και πραγματοποιείται με σεβασμό προς τις βασικές αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την εξάσκηση ποικίλων πολιτισμικών και θρησκευτικών πρακτικών, σύμφωνα με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Η **ενσωμάτωση** ενισχύει την έννοια της κοινωνικής ένταξης προσθέτοντας την παράμετρο μιας σχέσης αμοιβαίας επιρροής μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντός του.

Σύμφωνα με τον γερμανικό ορισμό: «η **ενταξιακή εκπαίδευση** αποτελεί μία προσέγγιση που βασίζεται στον σεβασμό της “πολυ-πολιτισμικότητας”. Σε ένα σύστημα ενταξιακής εκπαίδευσης, τα άτομα εκπαιδεύονται εξαρχής μαζί, είτε έχουν αναπηρία είτε όχι. Δεν δημιουργούνται ομοιογενείς και -ως εκ τούτου- διαχωριστικές μαθησιακές ομάδες. Σε

¹ G. Paolini, "Youth Exclusion and Lessons from Youth Work; Evidence from Literature and Surveys", Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA), European Commission.

² http://www.treccani.it/enciclopedia/integrazione-sociale_%28Enciclopedia-delle-scienze-sociali%29/

³ <http://www.parlarecivile.it/argomenti/immigrazione/integrazione.aspx> "Integrazione (inclusione/esclusione, interazione, assimilazione, multiculturalismo)"

⁴ Council of the EU, Press release 14615/04,

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/jha/82745.pdf

καμία περίπτωση δεν μπορεί να αποκλειστεί κάποιος λόγω αναπηρίας από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, είτε πρόκειται για κέντρα ημέρας παιδιών είτε για σχολεία είτε για σχολές ή εκπαίδευση ανωτέρου επιπέδου. Αντιθέτως, είναι καθήκον του εκπαιδευτικού συστήματος να παρέχει εξειδικευμένη βοήθεια και υποστήριξη σε μεμονωμένους μαθητές και σπουδαστές, μέσα από την παροχή ειδικών εργαλείων και μεθόδων. Δεν οφείλει το άτομο να προσαρμοστεί σε ένα συγκεκριμένο σύστημα αλλά -αντιθέτως- το σύστημα οφείλει να λάβει υπόψη τις ανάγκες όλων των μαθητών και σπουδαστών και να προσαρμόσει την εκπαιδευτική προσέγγιση ανάλογα, εφόσον αυτό είναι απαραίτητο».

Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων

Η Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων αφορά σε άτομα που έχουν την ίδια περίπου ηλικία και πραγματοποιείται μέσα από μια διαδικασία κατά την οποία μοιράζονται εμπειρίες και γνώσεις. Μπορεί να προκύψει είτε από πρόθεση και να έχει δομημένη μορφή (π.χ. μαθησιακές ομάδες εκπαίδευσης μέσω συνομηλίκων) είτε χωρίς πρόθεση και να έχει άτυπη μορφή (π.χ. τυχαία μεταφορά γνώσης). Το γεγονός ότι προκύπτει μεταξύ συνομηλίκων, έχει σαν αποτέλεσμα τα μηνύματα να γίνονται πολύ πιο εύκολα αποδεκτά από τους συμμετέχοντες και η μαθησιακή εμπειρία που προκύπτει να έχει διάρκεια στον χρόνο.

Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων (CPL)

Στο πλαίσιο του Έργου CULPEER FOR INTEGRATION προτείνονται οι εξής τρεις τύποι προσέγγισης της πολιτισμικής εκπαίδευσης μέσω συνομηλίκων:

- Ανάπτυξη δεξιοτήτων που έχουν σχέση με τις τέχνες και τον πολιτισμό (π.χ. θέατρο, μουσική, δημιουργική γραφή, τέχνες, περφόρμανς, χορός, γλώσσες, ακροβατικά, μορφές τέχνης με την χρήση τεχνολογίας κ.α.)
- Εξοικείωση με διάφορες κουλτούρες
- Ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων (π.χ. με την συμμετοχή σε ομάδες πολιτισμικών δραστηριοτήτων, με συνομηλίκους που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια)

Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων & Διάρκεια

- **Σύντομης διάρκειας:** Πρόκειται για μεμονωμένες δραστηριότητες ή μικρού αριθμού.
- **Μέσης διάρκειας:** Πρόκειται για δραστηριότητες που διαρκούν ένα εξάμηνο ή μία σχολική χρονιά και περιλαμβάνουν παραστάσεις, εργαστήρια κ.α.
- **Μεγάλης διάρκειας:** Οι δραστηριότητες αυτές είναι πολυετείς

Μετανάστευση είναι η διεθνής μετακίνηση ανθρώπων με προορισμό μία χώρα που δεν είναι η γενέτειρά τους και της οποίας την υπηκοότητα δεν διαθέτουν, με σκοπό την εγκατάσταση ως πολιτογραφημένοι κάτοικοι ή την προσωρινή εργασία ως ξένοι.

Τα παιδιά των μεταναστών θεωρείται ότι έχουν **ιστορικό μετανάστη**, είτε μετανάστευσαν μαζί με τους γονείς τους είτε γεννήθηκαν στην φιλοξενούσα χώρα.

Ο **οικονομικός μετανάστης**⁵ φεύγει από την χώρα του αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής ή επαγγελματικές ευκαιρίες.

⁵ <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/economic-migrant>

Ομάδα Ενδιαφέροντος

Είναι τα παιδιά και οι νέοι που κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό ή πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου.

Πολιτιστική Ομάδα Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλίκων

Πρόκειται για παιδιά και νέους που σχηματίζουν πολιτιστικές και καλλιτεχνικές ομάδες για δραστηριότητες Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλίκων. Προσφέρουν σύντομες δραστηριότητες που σκοπό έχουν να προκαλέσουν το ενδιαφέρον και να προσελκύσουν συμμετέχοντες καθώς επίσης και εργαστήρια ή μαθήματα που πραγματοποιούνται σε συστηματική βάση.

Συντονιστής

Πρόκειται για τον ειδικό που προτείνει, συντονίζει, επιβλέπει και καταγράφει τις δραστηριότητες (π.χ. επιλογή συμμετεχόντων, παρουσίαση αποτελεσμάτων και επίτευξη στόχων, συντονισμό παραστάσεων κ.α.)

Εργαστήρια

Πρόκειται για βιωματικές δραστηριότητες κατά τις οποίες η Πολιτιστική Ομάδα Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλίκων και η Ομάδα Ενδιαφέροντος αλληλεπιδρούν, με αποτέλεσμα τα μέλη και των δύο ομάδων να αναπτύσσουν νέες βασικές δεξιότητες⁶ καλλιτεχνικές και κοινωνικές.

⁶ Ως βασικές δεξιότητες εννοούμε τις δεξιότητες επικοινωνίας στην μητρική γλώσσα αλλά και σε ξένες γλώσσες, δεξιότητες στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις επιστήμες, όπως επίσης και τις οριζόντιες δεξιότητες, όπως είναι οι κοινωνικές δεξιότητες και οι δεξιότητες υπευθυνότητας, πρωτοβουλίας, δημιουργικότητας κ.α.

Εισαγωγή

Το πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού στο σχολείο είναι αρκετά οξύ και σημαντικό για όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα. Όλο και περισσότεροι νέοι δυσκολεύονται να δουν κάποια προοπτική στην προσωπική, επαγγελματική ή κοινωνική τους ανάπτυξη και αντιμετωπίζουν διάφορα εμπόδια. Σύμφωνα με την Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας «η κοινωνική και οικονομική κατάσταση των νέων στην Ευρώπη έχει επιδεινωθεί τα τελευταία χρόνια» και «οι νέοι είναι μεταξύ εκείνων που έχουν επηρεαστεί περισσότερο από την κρίση». Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα συχνό και κρίσιμο για όσους έχουν ιστορικό μετανάστη, για τα παιδιά των προσφύγων, τους αιτούντες άσυλο αλλά και για όσους είναι εμφανώς διαφορετικοί σε σχέση με την πλειοψηφία που τους περιβάλλει, όπως οι Ρομά και οι νέοι με ειδικές ανάγκες. Μάλιστα, είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό το γεγονός ότι ενώ από το 2013 και μετά ο κίνδυνος αποκλεισμού λόγω φτώχειας σταμάτησε να αυξάνεται για τον γενικό πληθυσμό και τα παιδιά, εξακολουθεί να υφίσταται για τους νέους.

Πολλοί από τους νέους που αντιμετωπίζουν κίνδυνο αποκλεισμού είτε δεν έχουν πρόσβαση σε κάποιο εκπαιδευτικό σύστημα είτε εγκαταλείπουν το σχολείο εύκολα. Η πλειοψηφία των παραδοσιακών εκπαιδευτικών μεθόδων δεν πετυχαίνει κάποια σημαντική διαφορά στην ζωή και το μέλλον αυτών των νέων σε κοινωνικό, πολιτιστικό ή επαγγελματικό επίπεδο,

Κάποια παραδείγματα, όπως το «Πολιτιστικό Παιδικό Καραβάνι» δείχνουν ότι οι μέθοδοι πολιτισμικής εκπαίδευσης και εκπαίδευσης μέσω συνομηλίκων είναι πολύ πιο κατάλληλες για να προσεγγίσει κανείς αυτές τις ομάδες νέων και να υποστηρίξει την κοινωνική τους ένταξη. Πρόκειται για προσεγγίσεις περισσότερο πολιτιστικής και καλλιτεχνικής φύσης παρά γνωσιακής, οι οποίες μέσα από συναντήσεις και χρησιμοποιώντας ως κύριο εργαλείο την έννοια της ανταλλαγής, βοηθάνε τους νέους να βρουν λύσεις σε προβλήματα ένταξης.

Ο συνδυασμός πολιτιστικών δραστηριοτήτων και εκπαίδευσης μέσω συνομηλίκων αναδεικνύει τα οφέλη του κοινωνικοπολιτιστικού διαλόγου και δημιουργεί νέες προοπτικές για την αντιμετώπιση προβλημάτων κοινωνικής ένταξης, τόσο σε επίπεδο λήψης πολιτικών αποφάσεων όσο και σε επίπεδο καθημερινής πραγματικότητας. Οι μαθητές που αντιμετωπίζουν κίνδυνο αποκλεισμού όταν εμπλέκονται σε μουσικές, καλλιτεχνικές και θεατρικές δραστηριότητες αποκτούν κίνητρο να διαχειριστούν την κοινωνική τους κατάσταση και να σκεφτούν τρόπους για να την αλλάξουν.

Κάθε μαθητής γίνεται καθημερινά μέρος της μαθησιακής εμπειρίας, καθώς καλείται να αντιμετωπίσει και να επιλύσει καταστάσεις, στο σχολείο αλλά και στον ελεύθερο χρόνο του, όταν βρίσκεται με την οικογένεια ή τους φίλους του. Αυτό σημαίνει ότι αποκτά επιπλέον δεξιότητες εκτός της δομημένης μαθησιακής διαδικασίας, συχνά χωρίς καν να το συνειδητοποιεί.

Οι δεξιότητες που αποκτάει μέσω αυτής της άτυπης μαθησιακής διαδικασίας είναι σημαντικές από πολλές απόψεις. Μάλιστα, συχνά είναι πιο σημαντικές και χρήσιμες για την ζωή από ό,τι η γνώση που λαμβάνει κανείς μέσα από την διαδικασία της δομημένης μάθησης. Αυτό έχει γίνει ήδη αντιληπτό από το Ευρωπαϊκό Εκπαιδευτικό Σύστημα, το οποίο πλέον αναπτύσσεται συστηματικά προς την κατεύθυνση της «διδασκαλίας δεξιοτήτων» αντί της «διδασκαλίας γνώσεων». Η υιοθέτηση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ακαδημαϊκών Μονάδων για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση αποτελεί ξεκάθαρη απόδειξη ότι οι εμπειρίες αυτές μπορούν να τεκμηριωθούν, να καταγραφούν και να συμπεριληφθούν

σε ένα βιογραφικό, ως μέρος των δεξιοτήτων που μπορούν να αξιοποιηθούν στην επαγγελματική ζωή.

Αναμενόμενα αποτελέσματα

Όπως αναφέρεται παραπάνω, η Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων αφορά σε άτομα που έχουν την ίδια περίπου ηλικία και τα εμπλέκει σε μία διαδικασία κατά την οποία μοιράζονται εμπειρίες και γνώσεις, είτε μέσα από δομημένες δράσεις, με την βοήθεια ενός Συντονιστή (π.χ. πολιτιστικές ομάδες για Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων) είτε μέσα από μία άτυπη ή τυχαία διαδικασία μάθησης.

Κάποια από τα βασικά πλεονεκτήματα της Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλίκων είναι τα εξής:

1. Η Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων προϋποθέτει ότι οι μαθητές δουλεύουν ομαδικά και αναπτύσσουν δεξιότητες συνεργασίας. Με αυτό τον τρόπο εξασκούνται στην ομαδικότητα και γίνονται μέλη κοινοτήτων γνώσης και μάθησης, η ανάπτυξη των οποίων εξαρτάται από την δική τους συμβολή.
2. Όταν ο δάσκαλος βρίσκεται στο παρασκήνιο (αντί να ηγείται της διαδικασίας ή να θέτει τους στόχους ο ίδιος), τότε αυξάνονται οι πιθανότητες να εμπλακούν οι μαθητές σε μια διαδικασία αναστοχασμού και διερεύνησης νέων ιδεών που προκύπτουν κατά την διαδικασία.
3. Οι μαθητές εξασκούνται περισσότερο στην επικοινωνία καθώς αφενός μπορούν να εκφράσουν πώς αντιλαμβάνονται ένα πεδίο γνώσης και αφετέρου να ακούσουν τα σχόλια των συνομηλίκων τους ή/και να αποκτήσουν εμπειρία δοκιμάζοντας διαφορετικούς ρόλους και οπτικές γωνίες.

Η Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων αφορά στον σχηματισμό μιας ομάδας μαθητών που αναλαμβάνουν συλλογικά την ευθύνη να εντοπίσουν τις μαθησιακές τους ανάγκες και να διαμορφώσουν ένα σχέδιο για το πώς μπορούν να τις διαχειριστούν. Αυτή η διαδικασία από μόνη της αποτελεί μία σημαντική δεξιότητα που θα μπορούσαμε να την ονομάσουμε «*μαθαίνω να μαθαίνω*». Ταυτόχρονα συνιστά μία πρακτική εμπειρία *αλληλεπίδρασης* η οποία είναι επίσης σημαντική για την επαγγελματική ζωή. Το να γνωρίζει κανείς πώς να συνεργάζεται με άλλους ανθρώπους προκειμένου να πετύχει κοινώς αποδεκτούς στόχους, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση τόσο για την ατομική όσο και για την ομαδική επιτυχία.

Η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων περιλαμβάνει και δομημένες και άτυπες προσεγγίσεις έτσι ώστε να διατηρούνται τα πλεονεκτήματα και από τις δύο. Η δομημένη προσέγγιση έχει ξεκάθαρους βραχυπρόθεσμους στόχους οι οποίοι ενισχύονται από δεξιότητες που αποκτούνται άτυπα και με μακροπρόθεσμα οφέλη.

Για παράδειγμα, σε ένα εργαστήριο τσίρκου, μία ομάδα παιδιών παρουσιάζει ένα θέαμα τσίρκου και στην συνέχεια ακολουθεί εργαστήριο εκπαίδευσης μέσω συνομηλίκων ώστε τα υπόλοιπα παιδιά να μάθουν κάποια από τα πιο ενδιαφέροντα κόλπα. Εδώ, ο άτυπος μαθησιακός στόχος είναι να αποκτήσουν τα παιδιά κάποιες βασικές δεξιότητες.

Στην διαδικασία αυτή, τα κίνητρα είναι ότι:

- (1) βλέπουν ότι οι συνομηλικοί τους το πετυχαίνουν ήδη
- (2) δεν υπάρχει ο φόβος της βαθμολόγησης/ αξιολόγησης
- (3) είναι μέρος μίας ευρύτερης ομάδας
- (4) η διαδικασία αυτή αποτελεί μέρος ενός άτυπου περιβάλλοντος μάθησης

Ταυτόχρονα, τα παιδιά που δείχνουν τα κόλπα, μαθαίνουν επίσης, μέσα από μια διαδικασία άτυπης μάθησης και δοκιμάζουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες καθώς καλούνται να προκαλέσουν το ενδιαφέρον παιδιών τα οποία δεν γνωρίζουν αλλά και να υπερβούν ενδεχόμενα εμπόδια γλώσσας ή πολιτισμού, όταν οι συνομηλικοί τους προέρχονται από διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο. Τα οφέλη αυτής της διαδικασίας μπορεί να είναι ακόμα μεγαλύτερα εάν παρακινήσει κανείς τα παιδιά να δημιουργήσουν μία νέα ομάδα. Σε αυτή την περίπτωση, τα παιδιά αποκτούν και δεξιότητες επιχειρηματικότητας, ομαδικότητας και αυτό-οργάνωσης.

Πλεονεκτήματα: Γιατί είναι απαραίτητη η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων;

Η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων, προσδίδει επιπλέον ευελιξία και αξία σε άλλες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που βασίζονται στην μάθηση μέσω συνομηλίκων. Είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για μειονεκτούντες μαθητές, καθώς διευκολύνει την ομαλή ένταξή τους στην μαθησιακή διαδικασία καθώς τους δίνει την ευκαιρία να συζητήσουν με συνομηλίκους και ενισχύει την συναισθηματική τους νοημοσύνη. Το αποτέλεσμα είναι να αντιλαμβάνονται καλύτερα το πολιτισμικό υπόβαθρο των άλλων μελών της ομάδας και - κατά συνέπεια- τα κίνητρα της συμπεριφοράς τους, κάτι που είναι κρίσιμης σημασίας για μία πετυχημένη διαδικασία ένταξης.

Τα παιδιά, συμμετέχοντας σε ομάδες με μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα και που μιλάνε διαφορετικές γλώσσες, αποκτούν μία νέα οπτική και αρχίζουν να ενδιαφέρονται για την κουλτούρα και την γλώσσα των άλλων. Αυτό, δημιουργεί μία ισχυρή δυναμική για τα παιδιά με ιστορικό πρόσφυγα και διευκολύνει την κοινωνική τους ένταξη. Επίσης, ως μέλη ομάδων θεάτρου, ακροβατικών ή τσίρκου, αντιλαμβάνονται, μέσα από την εμπειρία τους, πόσο ενδιαφέρουσα και ελκυστική μπορεί να φαίνεται η κουλτούρα τους, στα μάτια των παιδιών που προέρχονται από την φιλοξενούσα χώρα. Εάν θέλουμε να πάμε ένα βήμα πιο πέρα, μπορούμε να πούμε ότι η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων μπορεί να αξιοποιηθεί για να διαλύσει στερεότυπα μέσα σε μία κοινωνία, ξεκινώντας από τους μαθητές. Από την στιγμή που μαθητές με διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα παίρνουν ενεργά μέρος σε κοινές δραστηριότητες, αναγκάζονται να αναθεωρήσουν τις προκαταλήψεις τους αλλά και να αμφισβητήσουν τα πρότυπα που τους επηρέασαν.

Η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων πυροδοτεί την δημιουργία και μεταφορά δεξιοτήτων που σχετίζονται με τις διαπροσωπικές σχέσεις και την επικοινωνία (soft skills) και εντάσσει τα παιδιά σε μια διαδικασία αλληλεπίδρασης η οποία χαρακτηρίζεται από την ονομαζόμενη «αμοιβαία ευαισθησία και ενσυναίσθηση», κάτι που τα ενθαρρύνει να αναλάβουν ενεργό ρόλο στα κοινά. Επίσης, ενισχύει ταλέντα και δεξιότητες που οι μαθητές διαθέτουν και οι οποίες δεν αναδεικνύονται στην καθημερινότητα της σχολικής ζωής και λειτουργεί με τον αντίθετο τρόπο από εκείνον του παραδοσιακού σχολείου, όπου η προσοχή εστιάζεται στην διαχείριση των ελλείψεων/αδυναμιών.

1. Παράγοντες αποκλεισμού και ομάδες υψηλού κινδύνου αποκλεισμού στις συνεργαζόμενες χώρες του Έργου

Η απομόνωση από συνομηλίκους και συμμαθητές αποτελεί ένα πολύπλοκο πρόβλημα. Υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που συντελούν στο να συμβεί αυτό, οι οποίοι ενδέχεται να είναι προσωπικής φύσης (π.χ. υγεία, προσωπικό δράμα), ενδέχεται να σχετίζονται με την ίδια την εκπαιδευτική διαδικασία (π.χ. φαινόμενα bullying, κακή σχολική επίδοση) ή να οφείλονται σε κακή οικονομικο-κοινωνική κατάσταση. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, τα παιδιά εγκαταλείπουν πρόωρα το εκπαιδευτικό σύστημα και αργότερα καταλήγουν σε κοινωνικό και οικονομικό αποκλεισμό.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι πάντα σε εγρήγορση ώστε να μπορούν να παρατηρούν εγκαίρως τα σημάδια που δείχνουν ότι ένα παιδί περιθωριοποιείται ή απομονώνεται. Κάποιες ενδείξεις είναι οι δυσκολίες με την ύλη των μαθημάτων, η χαμηλή αυτοεκτίμηση, η προκλητική συμπεριφορά, οι απουσίες από το σχολείο, τα προβλήματα επικοινωνίας, οι συγκρούσεις με τους δασκάλους και τους συμμαθητές.

Η ενταξιακή εκπαίδευση βασίζεται στην ιδέα ότι η προσωπικότητα κάθε μαθητή πρέπει να γίνεται αποδεκτή και ότι η εκπαίδευσή του πρέπει να διαμορφώνεται με τρόπο ώστε να ικανοποιούνται οι μαθησιακές του ανάγκες στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Η ένταξη μειονεκτούντων μαθητών αποτελεί μία πολύπλοκη διαδικασία και εξαρτάται από τα ατομικά χαρακτηριστικά του εκάστοτε μαθητή, την ομάδα στην οποία ανήκει και τους εκπαιδευτικούς που είναι υπεύθυνοι για την διδασκαλία του⁷.

Η προσέγγιση αυτή μπορεί να μειώσει σε μεγάλο βαθμό τον κίνδυνο απομόνωσης των παιδιών και να διευκολύνει την ένταξή τους. Εάν τα παιδιά δεν λάβουν την παιδαγωγική και ψυχολογική στήριξη που χρειάζονται, την στιγμή που την χρειάζονται, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στο σχολείο θα οξυνθούν και η απόσταση που τα χωρίζει από τους υπόλοιπους μαθητές θα μεγαλώσει.

Παρόλα αυτά, εξαιτίας της ανεπάρκειας προσωπικού, η δυνατότητα ατομικής υποστήριξης των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς είναι περιορισμένη. Επίσης, ένας παράγοντας που μειώνει την αποτελεσματικότητα της προσπάθειας που γίνεται για την πρόληψη φαινομένων απομόνωσης και πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, είναι η έλλειψη ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων για την σωστή διαχείριση σημαντικά ευπαθών ομάδων.

Εδώ, εστιάζουμε στην εκπαίδευση σχολικού επιπέδου διότι είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη των νέων. Το σχολείο αποτελεί ένα μέρος όπου η ένταξη είναι κρίσιμη προϋπόθεση για μία πετυχημένη διαδικασία διδασκαλίας αλλά και για το κοινωνικό ευ ζην. Πρόσφατα, λόγω της αυξημένης προσέλευσης σε χώρες της Ε.Ε., παιδιών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα, τα κράτη-μέλη έχουν αρχίσει να χρησιμοποιούν και να πειραματίζονται όλο και περισσότερο με άτυπες προσεγγίσεις διδασκαλίας που βασίζονται στην Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων. Η υιοθέτηση τέτοιων προσεγγίσεων ευνοεί «την ενίσχυση των γνωσιακών και κοινωνικών δεξιοτήτων των ανθρώπων που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν την αυξανόμενη πολυπλοκότητα των σχέσεων της παγκοσμιοποιημένης

⁷ Successful socialization of students with special education needs. At: *Virtual center for inclusive education* [online] [05.04.2017]. Accessible from: <http://priobshiti.se/article/ot-specialisti/uspeshna-socializaciya-na-uchenici-sus-specialni-obrazovatelni-potrebnosti>

κοινωνίας, στο σχολείο και την δουλειά· ευνοεί την ανάπτυξη της αλληλεγγύης, της αλληλοϋποστήριξης και της θετικής αποδοχής από τους άλλους»⁸.

Η αναλυτική εκδοχή των Κατευθυντήριων Οδηγιών του Έργου, περιλαμβάνει περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις αιτίες απομόνωσης και πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου που ισχύουν στην κάθε συνεργαζόμενη χώρα. Παρακάτω, μπορείτε να βρείτε μία περίληψη των παραγόντων αυτών.

Οικονομικοί παράγοντες και ανεργία

Η ανεργία, το χαμηλό εισόδημα και οι κακές συνθήκες διαβίωσης, όπως επίσης και η φτώχεια, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που οδηγούν μεγάλο αριθμό παιδιών στο να εγκαταλείψουν το σχολείο πρόωρα. Λόγω των οικονομικών δυσκολιών, τα παιδιά αναγκάζονται να βοηθήσουν τις οικογένειές τους και αυτό οδηγεί στην διακοπή της συμμετοχής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Τα προβλήματα και οι δυσκολίες οικονομικής φύσης, δημιουργούν πολύπλοκες καταστάσεις στο σπίτι. Πολλές οικογένειες, στην προσπάθειά τους να λύσουν το πρόβλημα της φτώχειας, μεταναστεύουν. Αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά αλλάζουν σχολείο, κάτι που μπορεί να τα οδηγήσει στο να χάσουν το ενδιαφέρον τους για την εκπαίδευση και να εγκαταλείψουν το σχολείο πρόωρα. Ως οικονομικός παράγοντας θεωρείται και η ανάγκη να βοηθήνε καθημερινά στις οικιακές δουλειές ή να αναλαμβάνουν την φροντίδα άλλων μελών της οικογένειας⁹.

Κοινωνικοί παράγοντες

Οι κοινωνικοί παράγοντες σχετίζονται με την έλλειψη γονεϊκού ενδιαφέροντος, τους διαπληκτισμούς, την ένταση, τις οικογενειακές κρίσεις, την αρνητική επίδραση του περιβάλλοντος του σπιτιού, τον λειτουργικό αναλφαριθμητισμό, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων, την ενδοοικογενειακή βία, τις σκληρές τιμωρίες κ.α.

Υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στις χαμηλές σχολικές επιδόσεις των παιδιών και την οικονομικο-κοινωνική θέση της οικογένειας, ενώ ο ευρύτερος κοινωνικός κύκλος μπορεί επίσης να αποτελέσει παράγοντα για την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου.

Εκπαιδευτικοί παράγοντες

Οι εκπαιδευτικοί παράγοντες περιλαμβάνουν μία ευρεία γκάμα προβλημάτων και αδυναμιών που σχετίζονται με το εκπαιδευτικό υλικό, την διδακτική μεθοδολογία, τον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τις διαδικασίες αξιολόγησης, τα προσόντα των εκπαιδευτικών, τον τρόπο μελέτης των μαθημάτων, την αντίσταση στην εκπαιδευτική διαδικασία, τα κίνητρα, την ποιότητα των σχολικών βιβλίων. Ως εκπαιδευτικοί παράγοντες επίσης θεωρούνται και φαινόμενα όπως ο μεγάλος αριθμός απουσιών, η έλλειψη πειθαρχίας, η επιθετικότητα, η βία, οι χαμηλές επιδόσεις, ο ανεπαρκής επαγγελματικός προσανατολισμός, η ακατάλληλη επιλογή σχολείου αλλά και η έλλειψη αποτελεσματικού συστήματος ελέγχου του τρόπου καθοδήγησης και αξιολόγησης των μαθητών.

⁸ <http://web.unitn.it/files/download/8701/quad57.pdf> "Educazione interculturale e modello cooperativo: teoria e pratica della educazione tra pari."

⁹ Project Prevention of early school leaving in Bulgaria. UNICEF. [Checked on 17.03.2017]. Accessible from <https://www.unicef.bg/public/files/press/12.pdf>

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι η δυνατότητα των δασκάλων, παιδαγωγών και σχολικών ψυχολόγων να υποστηρίξουν τους μαθητές και να προσφέρουν βοήθεια σε ψυχολογικό και εκπαιδευτικό επίπεδο, δεν αξιοποιείται επαρκώς.

Τέλος, μεγάλος αριθμός παιδιών που δεν έχουν ως μητρική τη γλώσσα της φιλοξενούσας χώρας, αντιμετωπίζουν συχνά προβλήματα στην εκπαιδευτική διαδικασία, τα οποία οδηγούν σε κοινωνικό αποκλεισμό από την εκπαιδευτική κοινότητα.

Πολιτιστικοί παράγοντες

Η πολυπολιτισμικότητα του σύγχρονου εκπαιδευτικού συστήματος εντός Ε.Ε. διαφαίνεται μέσα από συγκεκριμένες εθνοτικές, πολιτιστικές, θρησκευτικές και γλωσσικές παραμέτρους.

Ρομά

Στην Βουλγαρία, μία χώρα που έχει αποτύχει να προσελκύσει μετανάστες που έχουν την πρόθεση μακροπρόθεσμης εγκατάστασης, ο κίνδυνος πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου είναι πιο έντονος στους πληθυσμούς των Ρομά¹⁰, ιδιαίτερα σε οικισμούς που είναι απομονωμένοι και «γκετοποιημένοι». Στην Ιταλία διακρίνεται μία απώθηση των Ρομά από τον γενικό πληθυσμό, κάτι που προκαλεί τεράστια εμπόδια στην επιτυχή ένταξή τους. Στην Σλοβενία οι Ρομά ζουν στο περιθώριο, σε χωριστούς οικισμούς όπου συνήθως δεν υπάρχει ούτε καν η στοιχειώδης υποδομή. Πολλοί από αυτούς δεν ολοκληρώνουν την βασική σχολική εκπαίδευση και δεν καταφέρνουν να βρουν εργασία.

Οι οικογένειες Ρομά σπανίως διαθέτουν σταθερό εισόδημα. Πολλές οικογένειες που ζουν σε συνθήκες φτώχειας έχουν μεγάλο αριθμό παιδιών και οι γονείς συνήθως αποφασίζουν ποια παιδιά θα πάνε σχολείο και ποια όχι.

Η μόρφωση των γονέων αποτελεί επίσης έναν σημαντικό παράγοντα, ο οποίος επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την διάρκεια της εκπαίδευσης των παιδιών. Τα παιδιά των οποίων οι γονείς έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, μένουν περισσότερο στο σχολείο.

Ένας ακόμα παράγοντας που αφορά συγκεκριμένα στην κοινότητα των Ρομά είναι οι γάμοι που πραγματοποιούνται σε πολύ νεαρή ηλικία. Τα κορίτσια παντρεύονται όταν είναι περίπου 13-14 ετών και μόλις γίνουν σύζυγοι, εγκαταλείπουν το σχολείο.

Άλλες μειονότητες^{11 12}

Ο αποκλεισμός παρατηρείται πιο συχνά σε όσους δεν μιλάνε τη γλώσσα της φιλοξενούσας χώρας ή σε εκείνους που προέρχονται από χώρες που θεωρούνται «πολιτισμικά υποδεέστερες». Αυτό συμβαίνει ακόμα και στις περιπτώσεις όπου οι προϋποθέσεις για να φοιτήσει κανείς στο σχολείο είναι

¹⁰ Check out point 2.1 Groups that are usually facing exclusion: Roma

¹¹ Check out point 2.1 Groups that are usually facing exclusion: Ethnic minorities in the long version of the Guidelines.

¹² Check out point 2.1 Groups that are usually facing exclusion: Refugees, Immigrants & Asylum Seekers in the long version of the Guidelines.

ακριβώς οι ίδιες τόσο για όσους έχουν την υπηκοότητα της φιλοξενούσας χώρας όσο και για όσους έχουν την υπηκοότητα μία ξένης χώρας.

Για παράδειγμα, στην Γερμανία εάν κάποιος έχει ιστορικό πρόσφυγα με παππούδες από την Τουρκία ή κάποια άλλη χώρα της Νότιας Ευρώπης ή της Μέσης Ανατολής, έχει περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσει δυσκολίες. Παρά το γεγονός ότι στην Γερμανία γίνεται πολύς λόγος για την διαπολιτισμική σύγκρουση, τα προβλήματα της τουρκικής κοινότητας, για παράδειγμα, δεν προσεγγίζονται ποτέ ως ζητήματα διαπολιτισμικότητας αλλά ως μία κοινωνική κατάσταση.

Από το 2014, οι κοινωνίες της Ε.Ε.¹³ αντιμετωπίζουν μία ακόμα πρόκληση: την ένταξη προσφύγων από όλο τον κόσμο. Με βάση την Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού, οι νέοι πρόσφυγες μεταξύ 6-16 ετών πρέπει να εντάσσονται σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτό θέτει δύο ζητήματα· αφενός την ανάγκη εξεύρεσης σχολικών χώρων ώστε να φιλοξενηθεί ο μεγάλος αριθμός νέων μαθητών και αφετέρου την έλλειψη ικανοποιητικού αριθμού εκπαιδευτικών, κοινωνικών λειτουργών και άλλων επαγγελματιών, προκειμένου να είναι επιτυχής η ένταξη στο σχολικό σύστημα και –κατ' επέκταση- στην φιλοξενούσα κοινωνία.

Ένα σύστημα που εστιάζει στην χρήση της γλώσσας και στα ελλείμματα, αντί να εστιάζει στην ενίσχυση του δυναμικού και των ταλέντων των μαθητών, δεν είναι ικανό να διαχειριστεί ούτε την πολυγλωσσία μέσα σε μία τάξη, ούτε το γεγονός ότι υπάρχουν ταυτόχρονα διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα, ούτε τις τραυματικές εμπειρίες που φέρουν αυτά τα παιδιά λόγω της βίαιης διαφυγής από τις χώρες τους.

Παράγοντες που σχετίζονται με την υγεία και τις ειδικές ανάγκες

Στο πλαίσιο ανάπτυξης πολιτικών για ενταξιακή εκπαίδευση ανήκει και η προσπάθεια ένταξης παιδιών με ειδικές ανάγκες σε συμβατικά σχολεία. Σε αυτή την περίπτωση, οι λόγοι πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου –έως τώρα- σχετίζονταν με την ελλιπή προετοιμασία των νηπιαγωγείων και των σχολείων για την υποδοχή αυτών των παιδιών, λόγω διαφόρων δυσκολιών (π.χ. εκπαιδευτικό περιβάλλον, ανθρώπινο δυναμικό, οικονομικοί πόροι).

Ένα βασικό εμπόδιο στην διεξαγωγή έρευνας σχετικά με τις εκπαιδευτικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι η έλλειψη στοιχείων σχετικά με τον αριθμό των παιδιών που φοιτούν (ή δεν φοιτούν) σε κάποιο σχολείο.

Άλλοι παράγοντες

Οι Ιταλοί συνάδελφοι αναφέρουν την ηλικία και υποστηρίζουν ότι η δυνατότητα ένταξης μειώνεται όσο αυξάνεται η ηλικία, ενώ στην εφηβεία αρχίζει να γίνεται πολύ δύσκολη. Οι Σλοβένοι συνάδελφοι αναφέρουν την χαμηλή αυτοεκτίμηση. Επίσης, στην Σλοβενία, μία ακόμα απομονωμένη κοινωνικά ομάδα αποτελούν οι πρόσφυγες που προέρχονται από τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας¹⁴.

¹³ From among the countries involved in the CULPEER project.

¹⁴ Με βάση μία δημοσίευση του 2007 [<http://www.inv.si/DocDir/Publikacije-PDF/2007/KNJIGA.pdf>] η οποία ερευνά τις ενταξιακές διαδικασίες των ανθρώπων που προέρχονται από τις χώρες αυτές, τα μέλη της συγκεκριμένης ομάδας αντιμετωπίζουν απομόνωση σε ποσοστό 40,9% στον εργασιακό χώρο, από τους

Άλλοι παράγοντες είναι οι εξής:

- **Θεσμικοί παράγοντες:** Ως τέτοιοι νοούνται οι κακώς συντονισμένες κινήσεις μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών και των εμπειρογνομόνων, σε εθνικό, περιφερειακό και σχολικό επίπεδο, όσον αφορά στην αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου¹⁵
- **Γεωγραφία:** Η ζωή σε απομακρυσμένους και δυσπρόσιτους τόπους, όπως είναι τα νησιά ή οι ορεινές και ακριτικές περιοχές, επίσης προκαλεί προβλήματα και μπορεί να δημιουργήσει συνθήκες που ευνοούν την απομόνωση
- **Ναρκωτικά:** Ένα φαινόμενο που αποτελεί πλήγμα για τις σύγχρονες κοινωνίες και παράγοντα όχι μόνο αποκλεισμού αλλά και απειλή για την ανθρώπινη ζωή.

Κάποια άλλα κρίσιμα σημεία που καθιστούν την σχολική ένταξη πιο δύσκολη από την πλευρά των εκπαιδευτικών, φαίνεται να είναι τα εξής:

- **Διάδραση μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών:** Εμπόδιο στην ομαλή ένταξη μπορεί να αποτελέσει η έλλειψη γνώσεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την κουλτούρα της χώρας προέλευσης των ξένων μαθητών, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η σχολική ύλη είναι εθνοκεντρική
- **Γλώσσα:** Η αναλογία σε μία τάξη, μεταξύ των μαθητών που είναι ξένοι και δεν μιλάνε την γλώσσα της φιλοξενούσας χώρας και των μαθητών που την μιλάνε, παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην ενταξιακή διαδικασία
- **Διάδραση μεταξύ μαθητών και συνομηλίκων:** Προκαταλήψεις σχετικά με την χώρα προέλευσης, τη θρησκεία, την κουλτούρα ή την κατάσταση υγείας των ξένων μαθητών, μπορούν να οδηγήσουν στην απομόνωση ή ακόμα και σε φαινόμενα bullying.
- **Θέματα θρησκείας και φύλου:** Αφορά κυρίως σε νέους που έχουν διαφορετικές πεποιθήσεις σχετικά με τον ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία, λόγω θρησκευτικών πιστεύω
- **Αυτοεκτίμηση και Αυτοεικόνα:** Προβλήματα σχετικά με την αυτοεκτίμηση και την αυτοεικόνα των μαθητών εκδηλώνονται συνήθως μέσω ελλειμματικής προσοχής, δυσκολίες μελέτης των μαθημάτων, νευρικότητα και άγχος

Μεταξύ των λύσεων που προτείνονται ώστε να νιώθουν οι εκπαιδευτικοί και οι δάσκαλοι καλύτερα προετοιμασμένοι και πιο σίγουροι όταν αντιμετωπίζουν θέματα ένταξης μαθητών από ευπαθείς ομάδες, είναι οι παρακάτω:

- Ενίσχυση των γνώσεών τους σχετικά με την ενταξιακή εκπαίδευση, μέσα από σεμινάρια και βιωματικά εργαστήρια.

συναδέλφους και τους προϊσταμένους τους, και σε ποσοστό 43,4% από τον γενικό πληθυσμό. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν επίσης ότι τα τελευταία χρόνια σημειώνεται μείωση του φαινομένου.

¹⁵ Συγκεκριμένα, η Βουλγαρία αναφέρει ότι οι πολιτικές ένταξης δεν ελέγχονται επαρκώς σε επίπεδο διαχείρισης και λειτουργίας, και για αυτό δεν πετυχαίνουν να κρατήσουν τα παιδιά στο σχολικό σύστημα ή να τα επανεντάξουν.

- Αύξηση των πόρων και των υποδομών
- Περισσότερος διαθέσιμος χρόνος ώστε να μπορούν να προετοιμάζονται οι εκπαιδευτικοί για την αντιμετώπιση τέτοιων προκλήσεων
- Συγκέντρωση μεθόδων και ιδεών για την εφαρμογή νέων τρόπων διδασκαλίας

Άλλες προτεινόμενες δραστηριότητες είναι οι διαλέξεις σε μαθησιακές ομάδες, η ατομική υποστήριξη των μαθητών, η διδασκαλία σε μικρές ομάδες, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τα βιωματικά εργαστήρια για διαπολιτισμικές δεξιότητες, το coaching, η συμβουλευτική, τα ειδικά προγράμματα υποστήριξης, η διδασκαλία από συνομηλίκους¹⁶, οι δραστηριότητες που δημιουργούν πλαίσιο για συζήτηση θεμάτων προσωπικών ή πολιτισμικής προέλευσης, οι συναντήσεις ποιοτικών ανταλλαγών και τα εξατομικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα.

¹⁶ Το σχολείο “Fritz Schumacher” στο Αμβούργο έχει εισαγάγει πρόγραμμα στο πλαίσιο του οποίου πρόσφυγες και μετανάστες βοηθάνε νεότερούς τους συμμαθητές και στην μελέτη των μαθημάτων τους αλλά και σε προσωπικά θέματα που έχουν σχέση με τις οικογενειακές σχέσεις.

2. Γιατί είναι σημαντική η Ενταξιακή Εκπαίδευση και πώς μπορεί να βοηθήσει η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων

Η ανάγκη για ανάπτυξη και υιοθέτηση εκπαιδευτικών εργαλείων που θα συμβάλλουν στις Ικανότητες για μία Δημοκρατική Κουλτούρα¹⁷ διατυπώνεται στην Διακήρυξη της Επιτροπής των Υπουργών Παιδείας. Συγκεκριμένα, τονίζεται:

- η ανάγκη να εισαχθεί μία διαπολιτισμική διάσταση στο πλαίσιο των εθνικών πολιτικών για την παιδεία
- η ανάγκη να γίνει καλύτερα αντιληπτή η σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης στον χώρο της παιδείας με την εισαγωγή εργαλείων που θα ενισχύουν τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τον διαθρησκευτικό διάλογο καθώς και τον ευρωπαϊκό διάλογο.

Η έρευνα και οι μελέτες περιπτώσεων έχουν δείξει ότι η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων έχει μεγάλη επίδραση στην θετική αυτοεικόνα και στην αυτοεκτίμηση των νέων, όπως επίσης και στην αίσθηση εσωτερικής έδρας ελέγχου. Οι γνώσεις τους σχετικά με το πολιτισμικό τους υπόβαθρο ενισχύονται και αποκτούν μεγαλύτερο ενθουσιασμό και περιέργεια για μάθηση. Θέτουν περισσότερες ερωτήσεις»¹⁸.

Το βασικό πλεονέκτημα της Πολιτισμικής Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλίκων είναι ότι προσφέρει στους νέους την ευκαιρία να αλληλοεπιδράσουν με τρόπο δημιουργικό. Η μάθηση που επιτυγχάνεται με αυτό τον τρόπο, μπορεί να αξιοποιηθεί για εκπαιδευτικούς σκοπούς και ταυτόχρονα να ενισχύει τα αισθήματα αλληλεγγύης, φιλίας, δημοκρατίας και συντροφικότητας.

«Πέρα από την αξία που έχουν αυτές καθαυτές οι δραστηριότητες, προσφέρουν επίσης στους νέους την αίσθηση του «ανήκειν» αφού τους δίνει την δυνατότητα να διευρύνουν τα κοινωνικά τους δίκτυα, να γνωρίσουν συνομηλίκους που έχουν κοινό με τους ίδιους τρόπο σκέψης αλλά και να αποκτήσουν πρόσβαση σε γνώση»¹⁹.

Επίσης, η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων δίνει την ευκαιρία στους νέους να μιλήσουν σχετικά με την «κουλτούρα της καθημερινότητας» (low culture) που αφορά στην ζωή των καθημερινών ανθρώπων, τα ενδιαφέροντα, το φαγητό και την οικογένειά τους»²⁰.

Διάφορες προβληματικές όψεις της ενταξιακής διαδικασίας μπορούν να επιλυθούν χάρη στην Εκπαίδευση μέσω Συνομηλίκων, σύμφωνα με το άρθρο «Γιατί χρειαζόμαστε εκπαιδευτές», της UNICEF.

¹⁷ "Final Declaration of the 25th Council of Europe Standing Conference of Ministers of Education", 2015, Brussels, Council of Europe.

¹⁸ Inclusive Learning-Friendly Environments, "Embracing Diversity: Toolkit for Creating Inclusive, Learning-Friendly Environments", Bangkok Office, Asia and Pacific Regional Bureau for Education, United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation.

¹⁹ M. Peltola, "Youth Work in Finland - Finding Ways for Intercultural Opening", National report for the project "Moving Societies towards Integration, 2010, Helsinki, Finnish Youth Research Network/Finnish Youth Research Society.

²⁰ G. Sadykova, "Mediating Knowledge through Peer-to-Peer Interaction in a Multicultural Online Learning Environment: A Case Study of International Students in the US", 2014, Kazan (Volga Region) Federal University, Russian Federation.

Οι ποιοτικές αξιολογήσεις της Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλίκων στα σχολεία δείχνουν ότι:

- Οι νέοι νιώθουν μεγαλύτερη εκτίμηση και επηρεάζονται πιο θετικά όταν βρίσκονται σε διαδικασία εκπαίδευσης από συνομηλίκους (εφόσον πρόκειται για διαδικασία που έχει σχεδιαστεί σωστά και επιτηρείται αποτελεσματικά)
- Τα παιδιά που έχουν τον ρόλο του εκπαιδευτή κατά την διαδικασία Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλίκων, αντιμετωπίζουν μία πρόκληση που τους ανταμείβει καθώς τους βοηθάει να αναπτύξουν τις ηγετικές τους δεξιότητες, να μάθουν να σέβονται τους συνομηλίκους τους και να εξελίσσουν τις γνώσεις και τις ικανότητές τους. Οι συνομήλικοι εκπαιδευτές, αφού αναλάβουν αυτόν τον ρόλο, συχνά αλλάζουν συμπεριφορά.
- Επηρεάζει θετικά την δημιουργία πιο ουσιαστικών σχέσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών
- Οι συνομήλικοι εκπαιδευτές μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμο σύνδεσμο με τις υπηρεσίες συμβουλευτικής

Οι συνομήλικοι εκπαιδευτές μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά προς την εκπαίδευση ενηλίκων. Πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι ο συνδυασμός εκπαίδευσης στην τάξη και Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλίκων φέρνει πολύ καλύτερα αποτελέσματα από ό,τι η κάθε μία από αυτές τις προσεγγίσεις μόνη της. «Στην συνθήκη συνδυασμού παρουσιάζονται τα μεγαλύτερα οφέλη στην απόκτηση γνώσεων, κινήτρων, δεξιοτήτων και συμπεριφοράς»²¹.

²¹ https://www.unicef.org/lifskills/index_12078.html

3. Πώς να προετοιμάσετε το σχολείο σας ή το κέντρο νεότητας για την ενταξιακή διαδικασία. Τι πρέπει να γνωρίζετε για την Ενταξιακή Εκπαίδευση.

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο της UNESCO για την Ενταξιακή Εκπαίδευση (Toolkit for Inclusive Learning)²² και τις βασικές αρχές του Δικτύου Ανοικτών Σχολείων²³ τα βήματα για να εισαγάγει κανείς διαδικασίες Πολιτισμικής Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλικών στα σχολεία, θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής:

Αποστολή, Όραμα και Ηγεσία: Όλοι οι εμπλεκόμενοι (π.χ. δάσκαλοι, γονείς, διοικητικοί υπάλληλοι) πρέπει να ενημερωθούν σχετικά με την αλλαγή, να πάρουν μέρος στην διαδικασία και να δεσμευτούν σε αυτή.

Εκπαίδευση δασκάλων: Οι δάσκαλοι πρέπει να εκπαιδευτούν σε νέους, ενταξιακούς τρόπους εκπαίδευσης, να μάθουν να παρατηρούν την θετική αλλαγή αλλά και να αλλάξουν τον τρόπο διδασκαλίας έτσι ώστε να προκαλούν περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών. Επίσης, να είναι ενημερωμένοι για τις σύγχρονες τάσεις και να καταγράφουν και να μοιράζονται την πρόοδο της δουλειάς τους.

Προγραμματισμός και Ομαδικότητα: Να δημιουργηθεί ένα σχέδιο δράσης με βάση το οποίο όλοι οι εμπλεκόμενοι θα συνεργαστούν προς έναν κοινό στόχο, ενώ ταυτόχρονα να προβλέπεται η όσο το δυνατόν καλύτερη αξιοποίηση των σχολικών υποδομών, η υποστήριξη των μαθητών σε συναισθηματικό και εκπαιδευτικό επίπεδο και ο σεβασμός στην πολυπολιτισμικότητα.

Όλα αυτά παρουσιάζονται αναλυτικά στις πρακτικές συμβουλές και τις συστάσεις παρακάτω.

Ακόμα και στην περίπτωση όπου οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί που σκοπεύουν να εισαγάγουν μεθόδους πολιτισμικής εκπαίδευσης, διαθέτουν ικανοποιητική εμπειρία σε κοινωνικά μειονεκτούντα παιδιά και νέους, θα πρέπει να λάβουν υπόψιν πολλούς παράγοντες, να αναλύσουν με προσοχή το πλαίσιο και την υφιστάμενη κατάσταση και να θέσουν ξεκάθαρους στόχους, προτού προχωρήσουν σε οποιαδήποτε ενέργεια,

Προκειμένου να εφαρμοστούν οι προσεγγίσεις Πολιτισμικής Εκπαίδευσης και Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλικών με τρόπο που να είναι αποτελεσματικός για την ένταξη των παιδιών και των νέων που κινδυνεύουν με αποκλεισμό, πρέπει να πληρούνται κάποιοι όροι και προϋποθέσεις. Κάποιες σχετικές συστάσεις μπορείτε να βρείτε παρακάτω.

3.1 Συμμετοχή οργανισμών με εμπειρία σε παιδιά και νέους που κινδυνεύουν από αποκλεισμό

Είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι οι διαδικασίες αλλαγής που πραγματοποιούνται με σκοπό την ένταξη, συχνά ξεκινούν σε μικρή κλίμακα και συνήθως παρουσιάζουν δυσκολίες όπως «υπάρχουσες αντιλήψεις και αξίες, έλλειψη κατανόησης, έλλειψη

²² Inclusive Learning-Friendly Environments, "Embracing Diversity: Toolkit for Creating Inclusive, Learning-Friendly Environments", Bangkok Office, Asia and Pacific Regional Bureau for Education, United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation.

²³ <http://inclusiveschools.org/together-we-learn-better-inclusive-schools-benefit-all-children/>

κατάλληλων δεξιοτήτων, περιορισμένοι πόροι ή κακός συντονισμός»²⁴. Παρόλα αυτά, αυτό δεν πρέπει να λειτουργεί αποτρεπτικά για τα σχολεία και τα κέντρα νεότητας, αρκεί να εμπλέκουν στην διαδικασία –αρχικά τουλάχιστον– κάποιον επαγγελματία με εμπειρία στην διαδικασία. Είναι πολύ σημαντικό οι Συντονιστές των Ομάδων Ενδιαφέροντος να είναι σε θέση να αξιολογήσουν πώς θα διαμορφωθούν οι Πολιτισμικές Ομάδες Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλικών, έτσι ώστε να διασφαλιστεί ότι η αλληλεπίδραση θα γίνεται με τον πλέον κατάλληλο τρόπο. Τα παιδιά και οι νέοι θα πρέπει να τα πηγαίνουν καλά μεταξύ τους, λαμβάνοντας υπόψη το φύλο, την ηλικία και το ιστορικό τους. Επίσης, το εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπει να ταιριάζει με τον χαρακτήρα των δραστηριοτήτων που προτείνονται (π.χ. ακροβατικά, τσίρκο, θέατρο, μουσική, χορός).

Οι δραστηριότητες πρέπει να πραγματοποιούνται σε κατάλληλες αίθουσες που να διαθέτουν σκηνή, ηχητικό σύστημα, φωτισμό και μικρόφωνα, εάν αυτό είναι απαραίτητο. Καλό είναι οι δραστηριότητες να μην παρουσιάζονται μόνο στα συμμετέχοντα σχολεία αλλά και σε κέντρα νεότητας, ΜΚΟ κ.α. Επίσης, είναι πολύ χρήσιμο να χρησιμοποιούνται εξωτερικοί χώροι (π.χ. κήποι, προαύλια, πάρκα) και τα παιδιά να έχουν την ευκαιρία να παρουσιάσουν την δουλειά τους μπροστά σε κοινό. Με αυτό τον τρόπο, μπορεί να δοθεί πρόσβαση και στους γονείς αλλά και στους γείτονες, κάτι που μπορεί να αποδειχθεί σημαντικό και για το ίδιο το σχολείο.

3.2 Επιλέγοντας θέμα

Το θέμα πρέπει να επιλεγεί πολύ προσεκτικά και να συνδυαστεί σωστά και με την κατάλληλη καλλιτεχνική δραστηριότητα. Για παράδειγμα, ένα γκρουπ μουσικής ραπ δεν ασχολείται με τα ίδια θέματα που απασχολούν μία θεατρική ομάδα. Επίσης, οι χορευτικές ομάδες συνήθως προσελκύν περισσότερα κορίτσια ενώ οι δραστηριότητες τσίρκου κυρίως νέους.

Για την σύσταση των Ομάδων Ενδιαφέροντος πρέπει να λάβει κανείς υπόψη κριτήρια όπως το φύλο, η ηλικία, το πολιτισμικό υπόβαθρο και η τάξη. Οι μεικτές ομάδες κάποιες φορές ευνοούν τον διάλογο και την ανταλλαγή εμπειριών μπορεί όμως και να δημιουργούν κωλύματα τα οποία οφείλονται στις διαφορές που υπάρχουν ως προς τις καλλιτεχνικές προτιμήσεις αλλά και ως προς την θεματολογία που ενδιαφέρει. Επίσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ταχύτητα και ο ρυθμός με τον οποίο εκτυλίσσεται η διδασκαλία στις διάφορες τάξεις και τα σχολεία που συμμετέχουν παράλληλα, ώστε η εξέλιξη να είναι αρμονική.

Επίσης, είναι πολύ σημαντικό να ληφθούν υπόψη το ιστορικό πρόσφυγα αλλά και το γονεϊκό περιβάλλον ως λόγοι πιθανής δυσκολίας συμμετοχής των παιδιών στην διαδικασία. Αυτό μπορεί να συμβεί εάν τίθενται από την οικογένεια περιορισμοί λόγω κουλτούρας, θρησκευτικών πιστεύω, συμπεριφοράς ή παραδόσεων. Όσο πιο ανομοιογενής είναι η Ομάδα Ενδιαφέροντος τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες να αποτύχει το εγχείρημα.

3.3 Ζητήματα Φύλου

Ένα σημαντικό συμπέρασμα που έχει προκύψει από την μέχρι τώρα εμπειρία είναι ότι οι ομάδες που είναι μεικτές -με συμμετοχή τόσο αγοριών όσο και κοριτσιών- λειτουργούν καλά μόνο υπό κάποιες προϋποθέσεις. Πάντως δεν υπάρχει κάποια πρακτική που να είναι εξίσου αποτελεσματική για όλες τις περιπτώσεις. Για παράδειγμα, κάποιες φορές οι

²⁴ UNESCO Guidelines for inclusion - <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf>

συμμετέχοντες είναι σε θέση να συζητήσουν για θέματα φύλου ενώ άλλες φορές μπλοκάρουν τέτοιου τύπου συζητήσεις, ειδικά εάν στις ομάδες συμμετέχουν άτομα προεφηβικής ηλικίας στα οποία φαίνεται να μην αρέσει να συζητάνε για θέματα φύλου παρουσία ατόμων του αντίθετου φύλου. Μάλιστα, έχει παρατηρηθεί ότι κάποιες φορές το αίσθημα ντροπής προς το αντίθετο φύλο είναι τόσο ισχυρό ώστε να επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την εκτέλεση κάποιας μουσικής, χορευτικής ή θεατρικής παράστασης ή ακόμα και να είναι λόγος ακύρωσής της.

Ειδικά όσον αφορά στα κορίτσια, είναι συνήθως προτιμότερο οι δραστηριότητες να συμβαίνουν χωριστά από τα αγόρια. Ειδικά για τα κορίτσια μουσουλμανικής καταγωγής, αυτό είναι συχνά ιδιαίτερα σημαντικό, όπως επίσης και για τους γονείς τους, οι οποίοι είναι γενικά πολύ προσεκτικοί με τις κοινωνικές συναναστροφές που έχουν οι κόρες τους.

Αυτό το αίσθημα ντροπής υπάρχει παρά το γεγονός ότι τα θέματα που αντιμετωπίζουν τα δύο φύλα σε αυτή την ηλικία δεν είναι υποχρεωτικά τόσο διαφορετικά. Οφείλεται όμως στο γεγονός ότι συχνά οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες προϋποθέτουν ένα μεγάλο «άνοιγμα» και μία προσωπική «υπέρβαση» από την πλευρά των παιδιών. Στην εφηβική ηλικία, η συστολή προς το αντίθετο φύλο είναι τόσο μεγάλη ώστε η συμμετοχή σε μία καλλιτεχνική παράσταση να μοιάζει με μεγάλη έκθεση. Με βάση λοιπόν όσα έχουν καταγραφεί από την έως τώρα εμπειρία, θα πρέπει να αποφασιστεί εάν οι ομάδες θα είναι μεικτές ή όχι.

3.4 Καλλιτεχνική και Εκπαιδευτική Διαχείριση

Οι υπεύθυνοι συντονισμού των ομάδων θα πρέπει να διαθέτουν καλλιτεχνικές και παιδαγωγικές δεξιότητες καθώς επίσης και την ικανότητα να εμπνέουν τα παιδιά και να τα κινητοποιούν να συμμετέχουν. Επίσης, θα πρέπει να είναι σε θέση να αναπτύσσουν σχέσεις εμπιστοσύνης με τα παιδιά και τους νέους που αντιμετωπίζουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού και -ιδανικά- να έχουν προηγούμενη εμπειρία για το πώς να συνεργαστούν μαζί τους. Όσο καλύτερη γνώση υπάρχει σχετικά με την συμπεριφορά, τις συνήθειες και τις προσδοκίες των παιδιών, τόσο καλύτερη είναι η βάση πάνω στην οποία μπορούν να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν τα εργαστήρια και τα μαθήματα.

3.5 Σχεδιασμός Δραστηριοτήτων

Ο σωστός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την επιτυχή υλοποίηση. Υπάρχουν πολλές εκδοχές που κυμαίνονται από ολιγοήμερα εργαστήρια έως συστηματικές δραστηριότητες που επαναλαμβάνονται κάθε εβδομάδα ή μήνα, σε συγκεκριμένες μέρες και ώρες. Οι δραστηριότητες μπορεί να συμβαίνουν ακόμα και κατά την διάρκεια των σχολικών διακοπών ή τα Σαββατοκύριακα.

Οι δραστηριότητες μικρής διάρκειας συνήθως εξυπηρετούν στο να κινητοποιήσουν τα παιδιά και να προκαλέσουν τη συμμετοχή τους. Όμως για να πετύχει μία ομάδα αποτελέσματα με διάρκεια στον χρόνο, προτείνεται οι δραστηριότητες να καλύπτουν ένα εξάμηνο ή μία σχολική χρονιά. Είναι προτιμότερο οι συναντήσεις να είναι εβδομαδιαίες καθώς η συστηματικότητα βοηθάει τα παιδιά να εγκλιματιστούν και να συμμετέχουν πιο ενεργά.

Σημαντικό επίσης είναι, στο πλαίσιο της διαδικασίας, να προγραμματιστεί κάποια παράσταση. Παρά το γεγονός ότι συχνά παρατηρείται κάποια συστολή και φόβος των παιδιών για τις παραστάσεις που είναι ανοιχτές στο κοινό, η προετοιμασία που προηγείται αυξάνει τελικά το αίσθημα ασφάλειας και οι νέες δεξιότητες που έχουν αποκτηθεί, η

πρόκληση καθώς και το ενδιαφέρον για την ίδια την παράσταση, κυριαρχούν. Έτσι, η παρουσίαση μίας παράστασης μπροστά σε συμμαθητές, γονείς και δασκάλους, σε σχολεία ή κέντρα νεότητας γίνεται, με την απόκτηση εμπειρίας, μέσο αναγνώρισης και παρακίνησης.

Η θεματολογία των παραστάσεων είναι φυσικά σχετική με τα ζητήματα πάνω στα οποία έχουν δουλέψει τα παιδιά κατά την διάρκεια της Πολιτισμικής Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλικών, όπως η κοινωνική ένταξη, η βία, ο ρόλος των φύλων. Αρχικά, είναι σημαντικό να επιλέξει κανείς θέματα που βρίσκονται στο επίκεντρο της καθημερινής ζωής των συμμετεχόντων. Στην συνέχεια, μπορεί να προτείνει και επιπλέον θεματολογία, σταδιακά.

Οι ομάδες δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα 10-15 άτομα ανά Συντονιστή.

3.6 Προγραμματικός Σχεδιασμός και Χρονοδιάγραμμα

Ένα μακροπρόθεσμο και αναλυτικό πρόγραμμα αποτελεί βασικό συστατικό επιτυχίας. Ειδικά όταν πρόκειται για δραστηριότητες που θα υλοποιούνται σε μόνιμη βάση, κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς, ο προγραμματισμός όλων των επιμέρους παραμέτρων (π.χ. χρηματοδότηση, σχεδιασμός, συνεργαζόμενα σχολεία, ομάδες συμμετεχόντων) πρέπει να πραγματοποιείται αρκετές εβδομάδες πριν από την λήξη της προηγούμενης σχολικής χρονιάς, έτσι ώστε να υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος για την εγγραφή των παιδιών στις δραστηριότητες αλλά και για την υλοποίηση κάποιων εισαγωγικών συναντήσεων γνωριμίας.

Το σημείο εκκίνησης για τον προγραμματικό σχεδιασμό στα περισσότερα Κράτη-Μέλη είναι η εύρεση οικονομικών πόρων, αφού θα πρέπει να υπάρχει διαθέσιμος χώρος για τις πρόβες και τις παραστάσεις, ένας υπεύθυνος συντονιστής καθώς και υλικά για την κατασκευή σκηνικών και κουστουμιών και όλα αυτά έχουν απαιτούν χρηματοδότηση. Όσο πιο επιτυχείς είναι οι δραστηριότητες τόσο πιο συχνά ανακύπτει το θέμα της χρηματοδότησης. Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι σήμερα υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες χρηματοδότησης για νέους με ιστορικό πρόσφυγα ή μετανάστη καθώς και για πολιτισμικά έργα που αφορούν σε νέους. Επίσης, οι υπεύθυνοι μπορούν να διερευνήσουν εάν υπάρχουν διαθέσιμα κονδύλια μέσω προγραμμάτων του Δήμου ή της Περιφέρειας. Άλλες πηγές χρηματοδότησης είναι οι ιδιωτικοί οργανισμοί και οι εταιρείες.

Στην συνέχεια πρέπει να διευκρινιστεί πώς θα σχηματιστούν οι ομάδες, σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω. Η προβολή των δραστηριοτήτων εντός του σχολείου μπορεί να γίνει μέσα από αφίσες, παρουσίαση από τους δασκάλους και καθηγητές ή ακόμα και κάποιες σύντομες δραστηριότητες στο προαύλιο του σχολείου. Κατόπιν αυτού, μπορεί να ξεκινήσει η διαδικασία.

Για τις εισαγωγικές εκδηλώσεις γνωριμίας μπορούν να προσκληθούν νέοι καλλιτέχνες από κάποια ερασιτεχνική ομάδα ή ακόμα και από το εξωτερικό. Οι εκδηλώσεις αυτές ενδέχεται να αποτελούν μέρος μια γιορτής που πραγματοποιείται πριν τις καλοκαιρινές διακοπές ή κατά την έναρξη του νέου σχολικού έτους. Σκοπός είναι να κινήσουν το ενδιαφέρον των παιδιών να συμμετάσχουν.

Σε περίπτωση που οι εισαγωγικές εκδηλώσεις γνωριμίας γίνονται εκτός σχολικού χώρου, θα πρέπει να προηγείται προσεκτικός σχεδιασμός για θέματα ασφάλειας, σύμφωνα με την νομοθεσία της κάθε χώρας.

3.7 Επιλογή καλλιτεχνών για τις εισαγωγικές εκδηλώσεις γνωριμίας

Όταν οι υπεύθυνοι αποφασίζουν να προσκαλέσουν καλλιτέχνες, είναι σημαντικό να επιλέγουν ανθρώπους και ομάδες που μπορούν να εμπνεύσουν παιδιά και νέους που αντιμετωπίζουν κίνδυνο αποκλεισμού. Αυτό έχει σχέση και με το είδος της τέχνης που θα επιλεγεί (π.χ. μουσική, χορός, θέατρο, ακροβατικά κ.α.) αλλά και με τους ίδιους του καλλιτέχνες.

Ίδανικά, καλό είναι να προσκαλούνται και καλλιτέχνες εκτός Ευρώπης ώστε οι μαθητές να αποκτούν μία νέα οπτική και να γνωρίζουν διαφορετικές προσεγγίσεις καλλιτεχνικής έκφρασης.

3.8 Προβολή και Δημόσιες Σχέσεις

Ειδικά για τις εισαγωγικές εκδηλώσεις γνωριμίας προτείνονται κάποιες δράσεις προβολής και δημοσίων σχέσεων, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν ανακοινώσεις στον τοπικό τύπο, φυλλάδια που θα μοιράζονται στην περιοχή του σχολείου (π.χ. σε σπίτια και μαγαζιά), παρουσιάσεις των εκπαιδευτικών προς τους μαθητές και τους γονείς στο σχολείο.

3.9 Συνέχεια των δραστηριοτήτων και συνεργασία

Οι δραστηριότητες που στοχεύουν στην ενταξιακή διαδικασία παιδιών και νέων, είναι αποτελεσματικές όταν υλοποιούνται σε συστηματική βάση. Για αυτό, χρειάζεται τα σχολεία και τα κέντρα νεότητας να έχουν ένα μακροπρόθεσμο πλάνο.

Επίσης, χρειάζεται συνεχής αξιολόγηση, η οποία θα γίνεται και από τους εκπαιδευτικούς αλλά και από τα ίδια τα παιδιά, με τη χρήση ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων.

Ακόμα, καλό είναι οι συνεργασίες μεταξύ σχολείων να έχουν διάρκεια στον χρόνο έτσι ώστε να αξιοποιούνται οι σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας που δημιουργούνται.

Στο πλαίσιο αυτό, προτείνεται και η συνεργασία με πολιτιστικούς οργανισμούς, μουσικά σχολεία, χορευτικές και θεατρικές ομάδες κ.α.

Τέλος, οι εκπαιδευτικοί που αποκτούν εμπειρία στις πρακτικές αυτές, θα πρέπει να δημιουργούν ευκαιρίες πρόσβασης σε αυτές και για νεότερους συναδέλφους τους αλλά και σχολεία, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο δίκτυο επαγγελματιών και οργανισμών του χώρου.

4. Οι 5 διδακτικές ενότητες

Οι διδακτικές ενότητες που οι εταίροι θεώρησαν σημαντικό να αναπτύξουν, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η επιτυχής υλοποίηση της Πολιτισμικής Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλικών σε όσο το δυνατόν περισσότερα σχολεία, κέντρα νεότητας και εκπαιδευτικούς φορείς, είναι οι εξής:

- **Ενότητα 1**
Εισαγωγή στην Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλικών (CPLA): Ορισμοί και βασικές έννοιες
- **Ενότητα 2**
Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλικών (CPLA) και Βασικές²⁵ και Οριζόντιες²⁶ Δεξιότητες
- **Ενότητα 3**
Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλικών (CPLA) και κοινωνικά και οικονομικά μειονεκτούντες νέοι²⁷
- **Ενότητα 4**
Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλικών (CPLA) για την Πολυπολιτισμικότητα και τις Ίσες Ευκαιρίες
- **Ενότητα 5**
Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλικών (CPLA) και Διεθνείς Καλές Πρακτικές

Οι συμμετέχοντες θα έχουν πρόσβαση στις Διδακτικές Ενότητες μέσω του διαδικτυακού τόπου του Έργου, στην διεύθυνση: www.culpeer.eu. Η Διαδικτυακή Πύλη CULPEER θα μεταφραστεί στις γλώσσες των εταίρων του Έργου καθώς και στα Αγγλικά και θα δίνει πρόσβαση στις κατευθυντήριες οδηγίες και στα περιεχόμενα των διδακτικών ενότητων. Η πρόσβαση θα είναι δωρεάν αλλά θα προϋποθέτει κωδικούς χρήστη και πρόσβασης, οι οποίοι θα παρέχονται κατόπιν αιτήσεως.

Όλοι οι εταίροι μπορούν να διοργανώσουν πιλοτικά προγράμματα -εφόσον αυτό ζητηθεί από τις συμμετέχουσες ή από τρίτες χώρες- χρησιμοποιώντας ως βάση τις κατευθυντήριες οδηγίες και το εκπαιδευτικό υλικό των διδακτικών ενότητων.

²⁵ Για παράδειγμα, επικοινωνία στην μητρική γλώσσα, εκμάθηση ξένων γλωσσών, ψηφιακές δεξιότητες, γραφή και ανάγνωση, απόκτηση βασικών γνώσεων στα μαθηματικά και τις επιστήμες.

²⁶ Για παράδειγμα, μεταγνωστική ικανότητα, κοινωνική ευθύνη και αγωγή του πολίτη, πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα, πολιτιστική επίγνωση και δημιουργικότητα.

²⁷ Συνδυάζει την «ένταξη κοινωνικά και οικονομικά μειονεκτούντων νέων», την «ένταξη μαθητών με ιστορικό πρόσφυγα και αποκλεισμένων μειονοτήτων» και την «ένταξη παιδιών και νέων προσφύγων»

Όλο το εκπαιδευτικό υλικό θα είναι διαθέσιμο σε μορφή .pdf και θα υποστηρίζεται από υλικό σε οπτικοακουστική μορφή (υποστηριζόμενοι τύποι αρχείων: jpeg, mpeg, ani, mp3, mp4 και doc).

4. Συμπεράσματα

Υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλικών, στο πλαίσιο των οποίων χρησιμοποιούνται με αποτελεσματικό τρόπο δραστηριότητες που βελτιώνουν την ένταξη κοινωνικά και οικονομικά μειονεκτούντων νέων καθώς και μειονοτήτων ή/και νέων με ιστορικό πρόσφυγα.

Η επιλογή της προσέγγισης εξαρτάται από:

- Τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της Ομάδας Ενδιαφέροντος (π.χ. ηλικία, φύλο, εκπαιδευτικό, κοινωνικό, οικονομικό, εθνοτικό υπόβαθρο)
- Την δυνατότητα προσέγγισης της Ομάδας Ενδιαφέροντος
- Το πλαίσιο συνεργασίας (π.χ. δομή συνεργασίας, συνεργαζόμενοι φορείς)
- Τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες στις οποίες βρίσκεται ο συμμετέχοντας οργανισμός (π.χ. σχολείο, κέντρο νεότητας)

Γενικά, η προσέγγιση μέσω πολιτιστικών δραστηριοτήτων, η Εκπαίδευση μέσω Συνομηλικών και η συμμετοχή νέων σε διάφορες δράσεις, αποτελούν πολύ πρακτικές μεθόδους για την ενίσχυση της ενταξιακής διαδικασίας. Φυσικά, δεν μπορούν να εφαρμοστούν το ίδιο αποτελεσματικά όλες οι μέθοδοι σε οποιοδήποτε πλαίσιο και η εφαρμογή της Πολιτισμικής Εκπαίδευσης μέσω Συνομηλικών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις συνθήκες που επικρατούν σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Σήμερα, οι δύο εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που υπερισχύουν είναι το *πυρηνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα* και η *πολυπολιτισμική εκπαίδευση*. Όμως, καμία από αυτές τις δύο προσεγγίσεις δεν αντιμετωπίζει επιτυχώς το πρόβλημα εκείνης της ομάδας των μαθητών που συστηματικά δεν τα πάνε καλά στο σχολείο. Οι υποστηρικτές της πρώτης προσέγγισης λανθασμένα εικάζουν ότι εάν υπάρχει ένα πυρηνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα υψηλών απαιτήσεων, τότε όλοι οι μαθητές θα έχουν την απόδοση που απαιτείται από το πρόγραμμα. Από την άλλη πλευρά, η πολυπολιτισμική προσέγγιση υποστηρίζει τον σχεδιασμό ενός προγράμματος που εστιάζει -τόσο ως προς την μορφή όσο και ως προς το περιεχόμενο- στις πολιτισμικές διαφορές. Όμως το κρίσιμο στοιχείο όσον αφορά στην πολυπολιτισμικότητα και την εκπαίδευση, βρίσκεται στην σχέση μεταξύ κυρίαρχης κουλτούρας και κουλτούρας των μειονοτήτων.

Εδώ, εμφανίζεται μία προσέγγιση ή οποία είναι διαφορετική από κάθε άλλη που έχει παρουσιαστεί έως σήμερα, και προτείνει τον συνδυασμό μεθόδων εκπαίδευσης μέσω συνομηλικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Από αυτή την άποψη, η Πολιτισμική Εκπαίδευση μέσω Συνομηλικών προσφέρει κάποια πλεονεκτήματα καθώς δεν στοχεύει στο να ενοποιήσει την επικρατούσα κουλτούρα με εκείνες των μειονοτήτων. Δηλαδή, αντί να στοχεύει στο να κάνει τις μειονότητες να καταλάβουν καλύτερα την επικρατούσα κουλτούρα, καλεί την τελευταία να έρθει πιο κοντά στην κουλτούρα των μειονοτήτων, να τις γνωρίσει και να τις εκτιμήσει μέσα σε ένα φιλικό πλαίσιο, να κάνει όλους τους συμμετέχοντες να νιώσουν αποδεκτοί και ξεχωριστοί, να μετατρέψει τους περιθωριακούς σε πρωταγωνιστές, αναδεικνύοντας τα ταλέντα και τα δυνατά τους σημεία, και ταυτόχρονα να κινητοποιήσει και να εμπνεύσει τους δασκάλους και να προσφέρει εργαλεία που θα

διευκολύνουν την διαδικασία. Αυτή η προσέγγιση έχει ήδη αλλάξει τον τρόπο σκέψης της πλειοψηφίας των νέων και των δασκάλων που την έχουν δοκιμάσει, σε σχολεία στην Γερμανία, την Δανία, την Αυστρία, την Σλοβενία και την Βουλγαρία. Τώρα θα μπορούσε να τεθεί υπόψη των ανθρώπων που είναι υπεύθυνοι για τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών πολιτικών.